

DE DIERGENEESKUNDIGE OPLEIDING TE ANTWERPEN WIL OBJECTIEF BEOORDEELD WORDEN

A. Houvenaghel¹, E. Knoors², F. Van Den Bogaert³, A. Weyns¹

¹RUCA, Slachthuislaan 68, B-2060 Antwerpen

²RUCA, Groenenborgerlaan 171, B-2020 Antwerpen

³UA, Lange Nieuwstraat 55, B-2000 Antwerpen

SAMENVATTING

Dit artikel is een reactie op de publicatie *De diergeneeskundige opleiding in Vlaanderen en de invloed van de kandidaatsopleidingsplaats op de verdere studieloopbaan* door Swannet, de Kruijff en Deprez, waarin de kandidaatsopleiding diergeneeskunde van het Universitair Centrum Antwerpen (RUCA) onder vuur wordt genomen. Deze reactie gaat eerst in op de onderwijspolitieke achtergrond van de kandidaatsopleidingen diergeneeskunde in Vlaanderen. Voorts wordt de wetenschappelijke waarde van het onderzoek van Swannet *et al.* betwist met kritiek op de gehanteerde indicatoren, de wijze van dataverzameling, de rapportering en het onderzoeksmodel. Daarmee wordt aangetoond dat het antwoord van Swannet *et al.* – op de vraag of de kwaliteit van de kandidaatsopleidingsplaats (mede-) oorzaak is van studieproblemen aan de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent (RUG) – niet valide is.

INLEIDING

Wij uiten onze grote reserves ten aanzien van de wetenschappelijke waarde van het onderzoek waarop het artikel *De diergeneeskundige opleiding in Vlaanderen en de invloed van de kandidaatsopleidingsplaats op de verdere studieloopbaan* door Swannet *et al.*¹ is gebaseerd en verzetten ons met klem tegen een reeks uitspraken en aanbevelingen die de auteurs neerschrijven in hun bespreking en slotbeschouwing.

ONDERWIJSPOLITIEKE ACHTERGROND

Maatschappelijke verwachtingen en eisen van het beroepsveld verplichten universitaire opleidingen tot geregelde herzieningen van hun studieprogramma's. Alle Vlaamse universiteiten zijn zich daarvan bewust en voorzien dergelijke herzieningen in hun systemen voor de bewaking van de kwaliteit van hun opleidingen.

Ook de opleiding diergeneeskunde is volgens de auteurs van het genoemde artikel dringend toe aan een hervorming. De zes studie jaren van de opleiding volstaan niet meer, tenzij ze efficiënter worden geprogrammeerd. Concreet stellen de auteurs voor "in het eerste jaar reeds met de eigenlijke opleiding te starten" door te schrappen in de basiswetenschappelijke vakken van de eerste kandidatuur ten gunste van meer

diergeneeskundige opleidingsonderdelen. De auteurs hebben daarvoor al een strategie bedacht. Zij leggen de verantwoordelijkheid voor de basiswetenschappelijke vorming bij het secundair onderwijs en zien het liefst professoren van de RUG het paraklinisch onderwijs in de kandidaturen aan het RUCA verzorgen. Voorts zien zij het toelatingsexamen, dat reeds bestaat voor de opleidingen arts en tandarts, als een adequaat middel om de studenten voor de opleiding diergeneeskunde te selecteren en de instroom van studenten in te perken. Dat zou ook soelaas bieden voor de grotere toeloop van eerstejaarsstudenten die zij kunnen verwachten als hun alternatieve oplossing zou worden uitgevoerd: de opleiding aan het RUCA afschaffen en het personeel en de middelen die nu aan het RUCA worden ingezet, overhevelen naar de RUG.

Het lijkt ons echter zeer voorbarig om op basis van de door de auteurs vastgestelde studieproblemen van studenten, die hun eerste cyclus aan het RUCA volgden, de RUCA-opleiding haar autonomie en zelfs haar bestaansrecht te ontzeggen.

Swannet *et al.* zijn allen verbonden aan de faculteit Diergeneeskunde van de RUG. Met hun artikel plaatsen zij zich in de positie van zowel rechter als partij. De geloofwaardigheid van hun onderzoek wordt alleen al daardoor ernstig aangetast. Wij kunnen ons ook niet van de indruk ontdoen dat de auteurs een we-

¹ Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift, 2001, 70, 2-13

tenschappelijk tijdschrift misbruiken om hun eigen gelijk te bewijzen.

Elke opleiding heeft haar problemen en wij zullen het bestaan daarvan binnen de opleiding diergeneeskunde aan het RUCA niet ontkennen. Het RUCA preferereert echter een visitatiecommissie daarover objectief te laten oordelen op basis van een grondige zelfstudie² en een bezoek aan de opleiding.

BETWISTBARE WETENSCHAPPELIJKE WAARDE VAN HET ONDERZOEK

Onze reserves ten aanzien van de wetenschappelijke waarde van het onderzoek door Swannet *et al.*, illustreren we in het onderstaande met een aantal kritieken op de gehanteerde onderzoeksmethode. We gaan achtereenvolgens in op het gebruik van een onvolledige set van relevante indicatoren, de slordige dataverzameling, de tendentieuze rapportering en het eenzijdig onderzoeksmodel.

Onvolledige set van relevante indicatoren

Swannet *et al.* toetsen in hun onderzoek de hypothese dat studenten diergeneeskunde die pas bij aanvang van de tweede cyclus voor het eerst aan de RUG studeren, meer studieproblemen ondervinden dan hun medestudenten die ook de eerste cyclus aan de RUG hebben gevolgd. Om het begrip 'studieproblemen' te operationaliseren, gebruiken zij een aantal indicatoren, zoals het aantal zittijden en jaren die nodig zijn om de opleiding te voltooien (de studiedoorlooptijd) en de behaalde graden van de afgestudeerden (de studieresultaten).

Maar om de studieproblemen en hun mogelijke oorzaken accuraat in kaart te brengen, zijn er meer gedetailleerde indicatoren nodig. Bovendien ontbreken in het artikel door Swannet *et al.* ook basale indicatoren, zoals de slaagcijfers voor de verschillende studiejaren.

De gemiddelde studiedoorlooptijd en de studieresultaten van studenten hangen samen met de selectie die in voorgaande studiejaren optreedt. Wanneer bijvoorbeeld in het eerste studiejaar een strenge selectie onder studenten wordt doorgevoerd, zullen enkel de relatief betere studenten doorstromen naar de volgen-

de studiejaren. Een gemiddeld kortere studiedoorlooptijd en betere studieresultaten kunnen dan verwacht worden in vergelijking met een situatie waarin niet zo'n strenge selectie wordt doorgevoerd. Wanneer we een globale vergelijking maken van de jaarlijkse geschatte studietijd van de eerste cyclus diergeneeskunde aan de RUG (jaarlijks 1800 uren) en het RUCA (opklimmend van 1500 naar 1700 en 1800 uren), kan verondersteld worden dat dit aan de RUG resulteert in een grotere uitval (dat is, een strengere selectie) van studenten. Bovendien maken Swannet *et al.* zelf gewag van een 'publiek geheim' dat de eerste cyclus aan het RUCA gemakkelijker is dan aan de RUG. Als dit inderdaad zo is, zal dat resulteren in een lagere uitval van studenten aan het RUCA in vergelijking met de RUG. Bij een vergelijking van de gemiddelde studiedoorlooptijd en studieresultaten van beide opleidingen is het dan ook aangewezen rekening te houden met de slaagcijfers voor alle studiejaren en het studierendement (inclusief de uitval van studenten).

Om de invloed van de curricula op de studiedoorlooptijd preciezer te meten, zouden ook de slaagcijfers per opleidingsonderdeel in de vergelijking betrokken moeten worden.

Kritiek op de dataverzameling

Onze kritiek op de dataverzameling betreft voornamelijk de onzorgvuldige bevraging bij de studenten en de onjuistheden in de vergelijking van de curricula.

Onzorgvuldige bevraging

Het eerste punt van kritiek op de bevraging betreft de rekrutering van de studenten. We brengen het doel van het onderzoek nog eens in herinnering: nagaan of studenten die de eerste cyclus aan het RUCA volgden, meer studieproblemen ondervinden dan hun medestudenten die ook de eerste cyclus aan de RUG volgden. Om deze hypothese te onderzoeken, hield men onder andere een enquête; echter enkel bij oud-RUCA-studenten. Hoe kan men een vergelijking maken van twee groepen studenten als men slechts één van beide groepen bevrageet? Bovendien wordt nergens beschreven hoe het "dertigtal" bevragee studenten uit de eerste en tweede proef werd geselecteerd³.

² Hiertoe werden in oktober/november 2000 schriftelijke, gestructureerde vragenlijsten afgenomen bij 118 studenten in de tweede en derde kandidatuur diergeneeskunde aan het RUCA en bij 87 oud-RUCA-studenten in de drie proefjaren.

³ De enquête werd begin 2000 georganiseerd bij oud-RUCA-studenten in de eerste en tweede proef. Dat zijn de studenten die in 1998 (37) en 1999 (50) het RUCA verlieten. Dat waren er 87 in totaal, die op een enkeling na allemaal hun studie aan de RUG hebben voortgezet.

Ten tweede: om het bestaan van studieproblemen na te gaan, stellen de onderzoekers vier vragen.

1. Waarom heeft u de eerste cyclus aan het RUCA gevolgd en niet aan de RUG?
2. Welk examensysteem (jaar- of semestersysteem) draagt jouw voorkeur weg en waarom?
3. Heb je op eender welk moment ooit de indruk gehad dat je voorkennis (opgedaan aan het RUCA) ontoereikend was om in de tweede cyclus goed te kunnen volgen?
4. Wat zijn volgens jou de grootste verschillen tussen beide instellingen?

De vragen 1, 2 en 4 leveren ongetwijfeld interessante informatie op voor beleidsmakers aan de RUG en werden wellicht aanvankelijk ook met dit doel gesteld. Deze vragen doen echter niet ter zake in relatie tot de vraagstelling van dit onderzoek. Enkel de derde vraag is duidelijk gerelateerd aan studieproblemen. De kritische lezer kan echter niet ontkennen dat deze vraag een duidelijke suggestie inhoudt. "Suggestieve vragen leggen de geïnterviewde het antwoord in de mond. Ze zijn geschikt als je uit bent op een bekentenis, maar over het algemeen kun je suggestieve vragen maar beter vermijden als je doel is informatie te verzamelen."⁴

Onjuistheden in de vergelijking van de curricula

Wanneer Swannet *et al.* de curricula vergelijken van de eerste cyclus aan de RUG en aan het RUCA, zijn hun gegevens op bepaalde punten onvolledig of vertonen zij onjuistheden.

Met betrekking tot het opleidingsonderdeel 'algemene diervoeding' aan de RUG vermeldt Tabel 3 in het artikel door Swannet *et al.* geen gelijkaardig vak aan het RUCA. Dit doet voorkomen alsof algemene diervoeding aan het RUCA niet gegeven wordt. In de tekst geven de auteurs weliswaar aan dat dit leerstofgebied aan het RUCA geïntegreerd wordt in de opleidingsonderdelen 'fysiologie' en 'biochemie'. Men vergeet echter dat de cursus 'plantkunde en bromatologie' van het RUCA ook een onderdeel van de algemene diervoeding omvat. Het integreren van de algemene diervoeding in deze drie opleidingsonderdelen verklaart in grote mate het surplus aan studiepunten voor deze vakken aan het RUCA.

Het opleidingsonderdeel 'algemene anatomie' aan de RUG omvat volgens de informatie op de RUG-webstek in academiejaar 2000-2001 90 uren theorie en niet 52,5 uren (zoals vermeld in hun Tabel 3).

Het totaal aantal uren voor anatomie komt daarmee voor de RUG op 157,5 uren theorie in plaats van 120. Derhalve moet de bewering van de auteurs dat er "met betrekking tot de anatomie [...] 27,5 uren, overeenkomend met 3 studiepunten, minder aan de RUG geprogrammeerd worden", in vraag worden gesteld.

Bij het opleidingsonderdeel 'parasitologie' van de RUG wordt geen tegenhanger van het RUCA vermeld. Deze is echter wel degelijk aanwezig in het curriculum. Dit opleidingsonderdeel werd aan het RUCA recent verplaatst van de eerste kandidatuur (tot en met 1998-1999 was dit de cursus 'dierkunde en parasitologie') naar de derde kandidatuur. Daar zal het met ingang van 2001-2002 een afzonderlijk opleidingsonderdeel vormen met 30 uren theorie, 15 uren practicum en 5 studiepunten. Indien hiermee wordt rekening gehouden, bedraagt het totaal voor microbiologie en immunologie aan het RUCA 100 uren theorie, 50 uren practicum en 15 studiepunten. Het verschil tussen de RUG en het RUCA wordt dan respectievelijk 5, 25 en 5 in plaats van de vermelde 35, 40 en 10. Deze vaststelling doet afbreuk aan de bewering van Swannet *et al.* dat er "een fundamenteel verschil bestaat in het aantal geprogrammeerde uren voor paraklinisch onderwijs" en de uitspraken hieromtrent in hun bespreking en slotbeschouwing.

Tot besluit van de vergelijking van de curricula stellen de auteurs vast dat "de studiebelasting onder de vorm van studiepunten niet altijd even consequent wordt ingevuld" aan het RUCA. Wij stellen echter vast dat de RUG zich aan deze praktijk ook 'bezondigt'. In het totaal kent zij aan anatomie - 157,5 uren theorie (in plaats van 120) en 157,5 uren practicum - 23 studiepunten toe. In het totaal kent zij aan microbiologie en immunologie - 105 uren theorie en 75 uren practicum - echter ook 20 studiepunten toe.

Kritiek op de rapportering

Resultaten dienen voldoende gedetailleerd gepresenteerd te worden en conclusies en interpretaties van de resultaten dienen wetenschappelijk verantwoord te zijn.⁵ Wat dat betreft zijn de auteurs niet erg zorgvuldig geweest. In het onderstaande lichten we dit toe aan de hand van een aantal voorbeelden.

Er worden door de auteurs enkele cassante conclusies getrokken die niet uit de gepresenteerde gegevens blijken of waarvoor geen statistisch bewijs wordt geleverd. Dit terwijl de auteurs bij bepaalde gegevens wel gewag maken van (niet) significantie van de resultaten. Zo wordt door de auteurs gesteld dat

⁴ <http://www.cs.vu.nl/onderwijs/studeren/covaardig/index-nl.html>

"studenten, die de eerste cyclus van de opleiding tot dierenarts aan het RUCA volgden, gemiddeld één zittijd of een half jaar meer nodig hebben". Voor wat betreft het aantal zittijden komt deze vaststelling overeen met de gepresenteerde gegevens. Het verschil in aantal jaren echter, bedraagt volgens de gepresenteerde gegevens slechts 0,2 jaar voor de gehele opleiding. Bovendien concluderen de auteurs in hun slotbeschouwing dat "de plaats waar een deel van de opleiding gevolgd wordt een hypotheek legt op de verdere studieloopbaan". Ons inziens kan men bezwaarlijk spreken van een 'hypotheek' indien de oud-RUCA-studenten gemiddeld over de volledige opleiding 0,2 jaar langer (0,9 zittijd meer) en over de tweede cyclus 0,38 jaar langer (1 zittijd meer) studeren. Bovendien vinden de auteurs geen significant verschil tussen de percentages oud-RUCA-studenten en RUG-studenten die hun studie in zes jaar voltooien.

De auteurs vinden wel een significant verschil bij een vergelijking van het percentage oud-RUCA-studenten en RUG-studenten dat negen jaar of meer nodig had om het eindexamen te behalen. Men geeft hierbij echter niet aan waarom men juist voor het criterium 'negen jaar of meer' kiest. Zo ontstaat de indruk dat men gezocht heeft naar een grens waarop het verschil significant werd. Bovendien kan men zich afvragen om hoeveel studenten - in absolute aantallen - het hier gaat. Met andere woorden: zijn de groepen studenten die voldoen aan dit criterium voldoende groot om een zinvolle vergelijking mogelijk te maken?

Verder concluderen de auteurs over de oud-RUCA-studenten dat "hun studieresultaten van de ganse opleiding minder goed zijn dan die van hun collega's die de gehele opleiding aan de FD [van de RUG] hebben gevolgd." We wijzen erop dat enkel de in de tweede cyclus gesignaleerde verschillen met een statistisch bewijs onderbouwd worden. Bovendien lijkt het niet opportuun om een dergelijke uitspraak te doen enkel op basis van gegevens over de behaalde graden.

Wat betreft de resultaten met betrekking tot de studieduur per studiejaar komen de auteurs tot de slotsom dat "de overgang naar een andere onderwijsinstelling [...] problematisch [blijkt] te verlopen. Zowel wat het aantal zittijden als het aantal jaren betreft die nodig zijn om voor een bepaald studiejaar te slagen, zitten deze studenten ver boven het gemiddelde en zelfs boven hun resultaten die ze behaalden in het eerste jaar van hun universitaire studier carrière. Dit verschil blijft aanwezig gedurende de volledige 2e cyclus."

Deze uitspraak wordt door geen enkel statistisch bewijs ondersteund, enkel door twee grafieken. Verder situeert men de studieduurlooptijd van oud-RUCA-studenten ten opzichte van het gemiddelde van de volledige populatie studenten (RUG en RUCA) - een gemiddelde dat in hoofdzaak bepaald wordt door de grootste subpopulatie: de RUG-studenten (ongeveer 67%). De studieduurlooptijd van oud-RUCA-studenten zal alleen al hierdoor verder van het algemeen gemiddelde liggen dan die van RUG-studenten.

Kritiek op het onderzoeksmodel

De auteurs schrijven alle geconstateerde verschillen in studieduurlooptijd en studieresultaten tussen oud-RUCA-studenten en RUG-studenten toe aan verschillen in de kwaliteit van de kandidaatsopleiding. Zij houden slechts zijdelings rekening met eventuele andere beïnvloedende factoren, terwijl veel verschijnselen van onderwijskundige aard juist multicausaal bepaald zijn. In dit kader is het een interessante vaststelling dat studenten aan het RUCA het in de eerste cyclus juist iets beter doen dan aan de RUG wat betreft het gemiddeld aantal benodigde studie jaren, terwijl in de tweede cyclus het omgekeerde het geval is. Wellicht speelt het examensysteem (semestersysteem aan het RUCA versus jaarsysteem aan de RUG) hierin een rol. Een rol waarnaar de auteurs niet meer verwijzen bij hun bespreking van mogelijke oorzaken van de grotere studieproblemen van oud-RUCA-studenten. Naast deze opleidingsgebonden factor, spelen wellicht andere factoren een rol die los staan van de kwaliteit van de opleiding.

Zo'n mogelijke beïnvloedende factor vinden we eveneens terug in het artikel van Swannet *et al.*, namelijk het feit dat oud-RUCA-studenten bij hun aanvang van de proefjaren veelal voor het eerst op kot gaan en aan de verworven vrijheid moeten wennen.

Een andere beïnvloedende factor wordt ook door de auteurs aangehaald, maar niet als dusdanig herkend. De auteurs vermelden namelijk dat Nederlandse studenten beter presteren. Tevens stellen zij dat slechts 20 van de 84 Nederlanders, die de afgelopen zes jaar aan de RUG afstudeerden, hun eerste cyclus aan het RUCA volgden. Ruim drie kwart van de afgestudeerden waarvan reeds bekend is dat zij gemiddeld beter presteren, behoort dus tot de groep van RUG-studenten. Als men een vergelijking maakt tussen de prestaties van RUG- en oud-RUCA-studenten, moet voor dit effect een correctie op de resultaten worden uitgevoerd.

Het onderzoek van Swannet *et al.* schiet dus tekort in het samenbrengen van de mogelijke beïnvloedende factoren in een conceptueel onderzoeksmodel.

BESLUIT

Het RUCA en de UA blijven ervan overtuigd dat er in Vlaanderen plaats is voor het aanbieden van twee kwaliteitsvolle opleidingen diergeneeskunde op het kandidaats- of bachelorniveau. Om de kwaliteit van deze opleidingen objectief te beoordelen, vormen de onderwijsvisitaties van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VL.I.R.) een geëigend systeem. Een gezamenlijke visitatie van de beide eerstecycloopleidingen

diergeneeskunde zou bovendien de vergelijkbaarheid aanzienlijk vergemakkelijken. Wij beseffen zeer goed dat samenwerking en overleg met de faculteit diergeneeskunde van de RUG belangrijk zijn om de kwaliteit en de maatschappelijke relevantie van de diergeneeskundige opleiding aan de UA te verzekeren. Maar dat zou niet mogen beletten dat de UA voldoende academisch potentieel behoudt en kan aantrekken om een zelfstandige koers te blijven varen.

DANKBETUIGING

Met dank aan: W. Declair, E. Wechsung en I. Verachtert voor hun ondersteuning en commentaar.

REDACTIONEEL NASCHRIFT

In een eerder verschenen artikel werd kritiek geuit op de kwaliteit van de diergeneeskundige opleiding te Antwerpen. De bijdrage hierboven is gewijd aan de weerlegging hiervan.

Dat is, lapidair samengevat, de inhoud van de twee teksten.

Het Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift heeft geen polemische traditie en het is ook niet geschikt om deze polemieken verder te zetten. Men kan alleen maar hopen dat deze eenmalige uitzondering er zal toe bijdragen de kwaliteit van het diergeneeskundig onderwijs te optimaliseren.

L. Devriese